

1. Obiekt

ZESPÓŁ DOMU MIESZKALNEGO "KAMIENICA POD OBRAZEM"
("Cellarich")

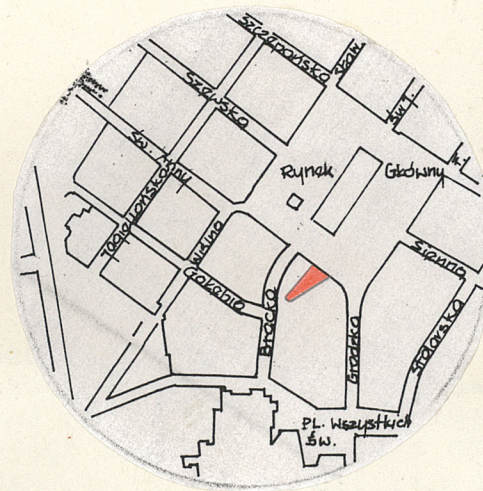
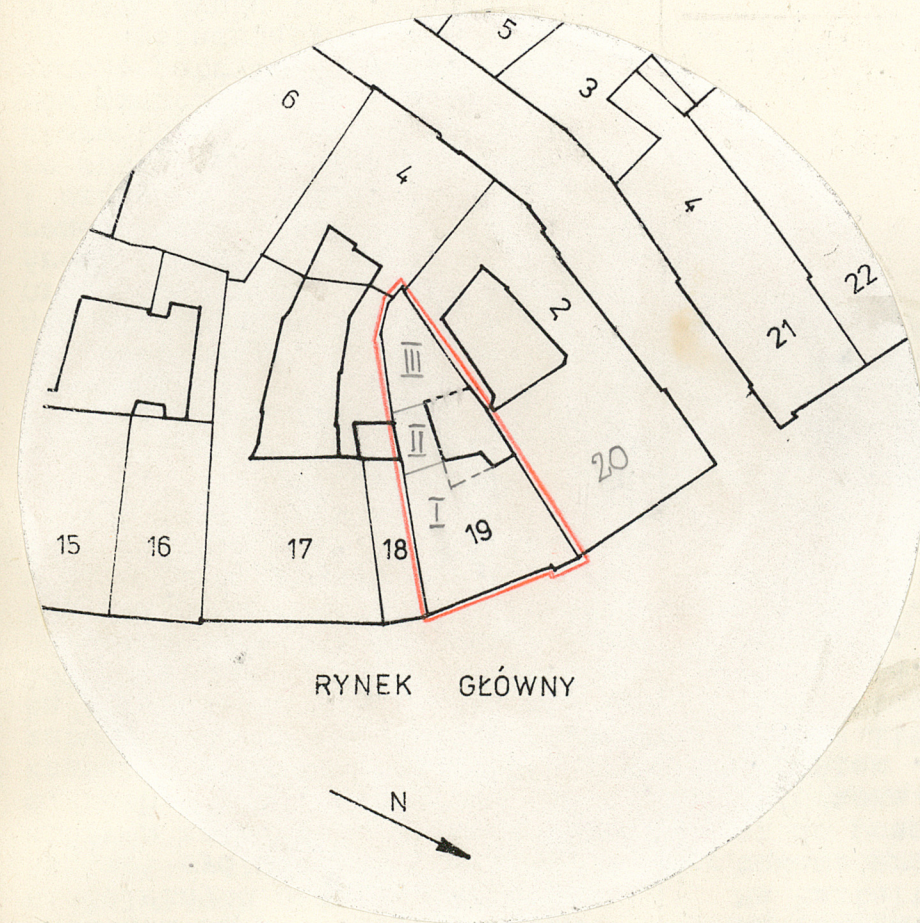
2. Czas powstania

XIII/XIV w.
1 poł.XIV w.
2 poł.XV w.
pocz.XVI w.
XVI/XVII w.
XVII w.
ok.1770
ok.1800
1834

3. Miejscowość

KRAKÓW

11. Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty

- I. Budynek frontowy
- II. Skrzydło wsch. (pozostałość
oficyny bocznej)
- III. Teren po wyburzonej oficynie
tylnej

4. Adres

Rynek Główny 19

nr hipoteczny 447

5. Przynależność administracyjna

województwo

gmina Dz.Śródmieście (Stare
Miasto)

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1. VI. 1975 r.

województwo

powiat Stare Miasto

8. Właściciel i jego adres

nie ustalony

9. Użytkownik i jego adres

10. Rejestr zabytków

Nr A-140 data 29 IX 1947

Parcela powstała w wyniku połączenia na pocz.XVI w. dwóch niezależnych działek, mających kształt wydłużonych trapezów, z których zach. była większa (wsch. 8, zach. 13 m). Nietypowe ich kształty były funkcją formy bloku zabudowy zawartego między ul. Bracką a lejkowato zwężającym się wyłotem ul. Grodzkiej na Rynek. Zarówno kształt jak i wymiary działek znajdują niewiele analogii w działkach lokacyjnego Krakowa (dla działki wsch. najbliższą była sąsiednia działka - obecnie Rynek Gł.18). Zabudowa obydwu działek ma odległą metrykę i była wielokrotnie przekształcana; autorzy dokumentacji z 1984 wyróżnili 16 faz przebudowy. Największe znaczenie dla dziejów obiektu miały 3 przebudowy w XVI i XVII (późnośredniowieczna z pocz.XVI, późnorennesansowa z przełomu XVI i XVII w. i barokowa z 2 poł. XVII w.), które spowodowały przekształcenie pierwotnych średniowiecznych domów mieszczańskich w okazałą rezydencję patrycjuszowską, konkurującą z sąsiadującym z nią pałacem na rogu Rynku i ul. Brackiej (Rynek Gł.20). Pierwszą przebudowę przeprowadził rajca Paweł Kaufman, tworząc z dwóch średniej wielkości kamienic jeden obszerny dom; Przebudowa nie ingerowała wprawdzie zbyt głęboko w substancję istniejącej zabudowy ale stworzyła nową jakość urbanistyczną w pd. pierzei Rynku (stąd określenie nadane nowej kamienicy - "Paulkaufmanowska"). Oficyny nie zostały

Posesja położona jest w bloku zabudowy ograniczonym Rynkiem Gł. i ul. Grodzką (od pn.-wsch.), pl. Wszystkich Świętych (od pd.) oraz ul. Bracką (od zach.). Ma kształt nieregularnego czworokąta, mocno zwężającego się ku pd. Krótszymi bokami przytyka do Rynku Gł. (od pn.) i posesji Rynek Gł.17 (od pd.); dłuższymi do posesji Rynek Gł.18 i Rynek Gł.17 (od wsch.) oraz do posesji Rynek Gł.20/Bracka 2 (od zach.). Powstała ze scalenia na przełomie XV i XVI w. dwóch działek. Zabudowę realności stanowi 4-kondygnacyjny budynek frontowy na planie litery L, współtworzący ciąg zwartej zabudowy pd. pierzei Rynku Gł. oraz oficyna wsch., częściowo zburzona (pozostała tylko w partii parteru); wąski, pd. fragment działki zajęty jest przez parterowy, murowany budynek gospodarczy. Zabudowa zajmuje ok. połowy powierzchni działki. Niezabudowaną jej częścią jest nieregularne w rzucie, wieloboczne podwórze, zajmujące pd. część posesji. Podwórze ograniczone jest tylną elewacją budynku frontowego (od pn.), elewacją skrzydła wsch. budynku frontowego i pozostałością oficyny wsch. (od wsch.), zabudową posesji Rynek Gł.17 (od pd.) oraz zabudową posesji Rynek Gł.20/Bracka 2 (od zach.).

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
6118 m ³ (przed wyburzeniami 14193 m ³)	powierzchnia działki - 400 m ² ; powierzchnia za- budowy - 322 m ²	mieszkalno-gospodarcze, rezyden- cjonalne, usługowe (szczegó- łowe omówienie w karcie bu- dynku frontowego)	usługowe
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)	
<p>Zabudowa w trakcie remontu generalnego, rozpoczętego po 1970; na początku adaptacje o niewielkim zakresie</p> <p>w 1973 remont restauracji, połączony z jej poszerzeniem o pomieszczenia w budynku przy Ryńku Gł.18 (pierwsze przebicie w ścianie granicznej już w XIX w.)</p> <p>po 1973 wykwaterowanie oficyn, zabezpieczenie ich drewnianymi konstrukcjami; zamknięcie dostępu do podwórka</p> <p>1978 podstemplowanie sklepień pomieszczeń części oficynowej</p> <p>1981 rozbiórka budynków oficynowych</p> <p>Od 1965 prowadzone były badania konserwatorskie początkowo o charakterze studialnym (J.Kossowski 1965, A.Kuder, K.Nowacka, Z.Kosarska 1970, 1973) potem, po rozpoczęciu remontu terenowe - zarówno architektoniczne (M.Filipowicz, H.Rojkowska 1981-82, 1983-84) jak i badania poli-</p>		<p>Zabudowa w trakcie remontu generalnego. Budynek frontowy dobrze zabezpieczony przed wpływami atmosferycznymi. Pozostałość po wyburzonych oficynach - jednopiętrowe (obecnie) skrzydło wsch. posiada mocno zniszczony prowizoryczny dach.</p>	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie			
<p>Utrzymać obecne granice działki.</p> <p>Nie łączyć wewnątrz budynków z sąsiednimi budynkami (np. z nr 18, jak to miało miejsce w latach 1973-81)</p> <p>Dalsze losy obiektu uzależnione są od właściciela, użytkownika i od zamierzonego sposobu użytkowania, ale zaleca się utrzymanie tradycyjnej tu już restauracji (na parterze i w piwnicach) i biur (na piętrach). Ostatnie kondygnacje mogą mieścić mieszkania.</p> <p>Remont należy prowadzić przy zastosowaniu zasady maksymalnego zachowania substancji zabytkowej (wszystkie elementy konstrukcji i wyposażenia winny pozostać o ile nie są zbyt zniszczone i ich wymiana nie jest konieczna).</p> <p>Oficynowa partia zabudowy winna być odbudowana, w historycznych granicach (możliwe korekty), ale bez wzorowania się na formie historycznej.</p>			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

(Wybór)

Akta wiertelnicze (Revisiones quart.: akta rękopiśmienne władz budowlanych), APK, nr kat. 1377 (z lat 1568, 1569, 1570, 1571, 1578, 1586, 1593, 1597), 1378 (1608), 1409 (1745)

Akta Budownictwa Miejskiego (plany archiwalne), APK, sygn. Dz.I, l.sp. 13 i Rynek Gł. 19

K. Richter, Kadaster miasta Krakowa, 1862, MHMK, sygn. R 413

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Kartografia

Plan Krakowa, tzw. Senacki, 1802-08, I. Enderle (wg Plan miasta Krakowa, wyd. H. Münch, Kraków 1959)

Plan katastralny Krakowa, 1848, APK, sygn. I-8

Plan sytuacyjny i niwelacyjny miasta Krakowa z 1878 r., W. Konarzewski, MHMK, sygn. 44/VIIIa

22. Bibliografia

J. S. Jamroz, Mieszczańska kamienica krakowska, Kraków 1983

J. Wawel-Louis, Przechadzka kronikarza po Rynku krakowskim, Kraków 1890

J. Wawel-Louis, Urywki z dziejów i życia mieszkańców Krakowa (Biblioteka Krakowska nr 117, 1977)

S. Tomkowicz, Domy i mieszkania w Krakowie w pierwszej połowie XVII w., Lwów 1922

S. Tomkowicz, Włosi - kupcy w Krakowie w XVII i XVIII w. (Rocznik Krakowski, t. III, 1900)

Dokumentacje

W. Zin, W. Grabski, Ekspertyza konserwatorska do wytycznych dla remontu kompleksowego bloku staromiejskiego nr 30, mps MBP 1963

J. Kossowski, Ekspertyza konserwatorska i wytyczne, mps MBP 1965

A. Kuder, K. Nowacka, Z. Kosarska, Budynek mieszkalno-usługowy. Rynek Główny 19. Ekspertyza konserwatorska, mps MBP 1970

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

Waldemar Komorowski

Iwona Keder

imię i nazwisko

data czerwiec 1994

26. Sprawdził

imię i nazwisko

data

27. Załączniki

1. 1 wkładka

2. 1 karta dodatkowa (karta budynku frontowego)

1. Miejscowość KRAKÓW	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) ZESPOŁ DOMU MIESZKALNEGO "KAMIENICA POD OBRAZEM" ("Cellarich")	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. punktu: 12, 18, 22
--------------------------	--	---

12. przekształcone. Ich teoretyczna rekonstrukcja jest niemożliwa z powodu późniejszych zniszczeń i braku źródeł archiwalnych. Zapewne za oficyną d.parceli wsch. powstała oficyna oparta o mury graniczne sąsiadów. Za nią znajdowała się trójkątna, niezabudowana przestrzeń ("tylna zadź"), użytkowana także przez mieszkańców Rynku 20. Przebudowę domu na pałac renesansowy przeprowadziła rodzina Cellarich na przełomie XVI i XVII w. Zmieniła się zarówno organizacja wewnątrz związana z nowym układem komunikacyjnym, (założenie loggii i nowej klatki schodowej przy elewacji tylnej) jak i sylweta budynku (budowa dachu pograżonego i attyki). Przebudowa oficyn i połączenie ich z frontem już w XVII w. pozwoliło wcześniej, jak na warunki krakowskie, stworzyć jednolity budynek trójskrzydłowy. Wszystkie skrzydła związane zostały loggiami architradowymi (ganki) z kolumnami kamiennymi na parterze i I p. a drewnianymi na II p. (zachowały się kamienne balasy balustrad). Przebudowa związana była być może z przekształceniem dawnej rezydencji w kamienicę czynszową. Na przełomie lat 60-tych i 70-tych XVIII w. przeprowadzono remont kamienicy, nie zmieniając jej charakteru i rozplanowania. Najmniejsze zmiany były w skrzydłach oficynowych. Ponowna modernizacja, o mniejszym zakresie, z naciskiem na poprawę stanu technicznego, ok. 1800. Dzisiejszy wygląd zawdzięcza kamienica przebudowie dokonanej przez arch. Pawła Gołębiowskiego po 1843 r. Zlikwidowano attykę i dach pograżony skrzydła frontowego, zlikwidowano galerie w podwórzu i gruntownie przekształcono część oficynową, zakładając nad większością pomieszczeń sklepienia, oparte na przebudowanych ścianach. Od k.XIX w. pomieszczenia wynajmowane były na cele niemieszkalne: na I p. mieścił się Bank Krajowy i Galicyjskie Towarzystwo Handlowe a na II p. biura Wydziału oświatowego magistratu i miejski urząd statystyczny. W okresie międzywojennym nadal funkcjonował bank (Warszawski Bank Handlowy), przybyła też "Żegluga Polska" - przeniesiono je jednak do pomieszczeń wyższych kondygnacji, bowiem na parterze urządzono kilkakrotnie poszerzaną restaurację ("U Wentzla"). Sale konsumpcyjne znajdowały się w części frontowej i w oficynie bocznej, zaplecze w oficynie tylnej. Prace adaptacyjne prowadzono wg projektu arch. Franciszka Mączyńskiego.

Pierwszym znanym nam właścicielem posesji był Paweł Kaufman, kupiec, rajca krakowski (kamienica "Paulkaufmanowska"). W latach 40-tych i 50-tych XVI w. Wacław Chodorowski ("Wacławowska"), w ostatniej ćwierci XVI w. Sebastian Mączyński. Od końca XVI do poł. XVII w. kamienica należała do rodziny Cellarich. Potem przeszła w ręce szlacheckie - do 1710 należała do Warszzyckich (Stanisław, wojewoda sandomierski, potem Mikołaj, wojewoda sandomierski). W l.1735-47 była własnością Marii z Wesslów Sobieskiej, żony Konstantego, od 1769 kupca Baltazara Hallera. Przez małżeństwo córki Marii przeszła do rodziny Wenclów (Wentzel). Jan Wentzel założył tu sklep z artykułami żelaznymi.

Wkładkę założył: Waldemar Komorowski, Iwona Kęder, czerwiec 1994
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów:

Wzór ODZ 1978 r.

18. chromii (M.Jurecka-Sigmunt, G.Zborowska)

1986 rozpoczęto prace remontowe w całej kamienicy, wg wielobranżowej koncepcji przebudowy i modernizacji autorstwa R.Armaty z MBP. Zgodnie z praktyką okresu "rewaloryzacji" zamierzano przeprowadzić prace ogólnobudowlane w pełnym zakresie, obejmując wzmocnienie konstrukcji (wymiana części murów, sklepień i stropów), całkowitą wymianę instalacji, częściową wymianę wyposażenia. Wszystkie elementy zabytkowe miały zostać poddane konserwacji. Jednym z głównych celów tych prac miało być lepsze dostosowanie zabudowy do celów gastronomicznych; zamierzano utrzymać restaurację, włączając do niej dodatkowe pomieszczenia (m.in. komory piwniczne). Prace budowlane prowadziły ekipy Przedsiębiorstwa Rewaloryzacji Zabytków. Do chwili przerwania prac wykonano część robót konstrukcyjnych
1991 remont przerwano

22. A.Swaryczewski, Zbiorcza ekspertyza konserwatorska bloku 30 w Krakowie, t.I-II, mps MBP 1974

M.Filipowicz, Ekspertyza konserwatorska. Badania architektoniczne oficyn. Budynek Rynek Główny 19, mps MBP 1982

M.Filipowicz, H.RRójkowska, Ekspertyza konserwatorska. Badania architektoniczne III etap. Badania na obecność polichromii, t.I-IX, mps MBP 1983-84